

Qils

Olimpija Elizabete Medne

Solemtība

*Patiesš kādas
dzīves stāsts*

AVOTS

Jura Karčevska
mākslinieciskais noformējums

Priekšvārds

Pēc ilgām pārdomām nācu pie atziņas, ka nav vērts visus savā dzīvē piedzīvotos un pārdzīvotos notikumus atstāt aizmirstībai, jo ar dziļām saknēm esmu ieaugusi savā tautā. Manas dzimtas ciltstēvs Matīss, kā liecina veci baznīcas kalendāru ieraksti, dzīvojis ap 1600. gadu un bijis īstens savas zemes patriots. Daudz dramatisku notikumu kopš tā laika Matīsa pēcnācēji pieredzējuši. Ja Dievs lēmis man būt pasaulē, ļoti vēlos, lai vismaz manā mūžā piedzīvotais lasītājam liktu aizdomāties, kādēļ un kādi esam, un lai visu, ko domājam vai darām, caurstrāvotu godprātība un mīlestība.

Dziļā pateicībā noliecu galvu savu aizsaulē aizgājušo vecāku priekšā, kas man kopš bērna dienām ieaudzina mīlestību pret skaisto Latviju. Pateicos visiem tiem, kas man snieguši palīdzību dzīves visgrūtākajos brīžos.

Visbeidzot tev, lasītāj, novēlu saulainākas dienas ar tautasdziesmas vārdiem:

*Liku bēdu zem akmeņa,
Pāri gāju dziedādam'.*

Autore

© «Izdevniecība Avots», 2006
© O. E. Medne, 2006
© J. Karčevskis, 2006

ISBN 9984-757-83-8

Bērnība

Bērnības rītā

Gaist krēsla pa ēnainiem kaktiem
Pelēkā istabā,
Kad saulīte ieskatās logā
Rītausmas mirdzumā.

Saules meitiņu glāstošie pirksti
Liegi plakstiņiem pieskaras,
Un laimīgi, un liksmi
Actiņas atveras.

Uz lūpām sēd smaيدا gariņš
Un labu rītu grib teikt,
Un priecīgs saulītes stariņš
Nāk mīli, mīli sveikt.

Kādā lauku sētā egļu sila malā pulkstenis noskandina divpadsmito nakts stundu un atskan pirmais pasaulē nākoša bērna kliedziens. Sevi piesaka jauna dzīvība – meitenīte. Vēlāk baznīcas kristību grāmatā tiek ierakstīts datums – 1935. gada 24. novembris. Ir saulains svētdienas rīts. Mazās Elzas dzīves ceļa sākums. Kāda būsi, visa turpmākā dzīve? Vai ir atbilde uz šo savādo jautājumu?

Cilvēki, kas šajā mājā rosās, ir enerģijas, skais-tu nākotnes sapņu un ieceru pārpilni. Paredzēts sabūvēt jaunas, stipras ēkas, iekārtot plašu saimniecību, sasniegt augstāko labklājības līmeni un pavērt spožu nākotni bērniem, savai tautai, valstij. Ir jau daudz padarīts. Iekopta zeme, sagādāts šķirnes ganāmpulks. Uzbūvēta jauna dzīvojamā māja. Viss īsā laikā ar milzīgu entuziasmu.

Mazā Elza ar pirmajiem savas apziņas brīžiem

uzņem sevī visu zemnieku dzīves dāsnumu, iemīl dabu un ļaudis, viņu darba raito ritumu. Iemīl harmoniju dabā un cilvēkos. Tāda ir dzīve Latvijas laukos prezidenta Kārļa Ulmaņa valdīšanas gados.

Pēkšņi mājā ienāk nemiers. Mazā Elza vēl tikai piecus gadus aizvadījusi savā cilvēkberna dzīvē, kad sajūt asu disharmoniju visā ļaužu uzvedībā. Kas noticis? Visoc savāds, vēl nekad neapjausts satraukums. Atnāk cilvēki no kaimiņu mājām. Klusām sarunājas. Visi drūmi, nemiera pārņemti. Pirmo reizi Elza dzird vārdu – komunisti.

– Māmulīt! Kas tas ir – komunisti? – tincina bērns.

– Tie, mīlulīt, tādi nelabi cilvēki, kas dara daudz sliktā, – skaidro māte.

Ir 1941. gads. Pēkšņi pazudis tēvs. Vecāmāte nepārtraukti lūdz Dievu. Sveši, savādi ļaudis ierodas mājās, rakājas pa visām istabām, rupji lamājas, meklē tēvu. Neatrod. Piedraud mātei ar kaut kādu tur izrēķināšanos. Bieži zvana telefons, tomēr neviens no mājiniekiem klausuli neceļ. Arī radio klusē, jo māte aizliegusi to klausīties.

Paiet vēl kāds laiks – un atkal jaunas pārmaiņas. It kā gaiss kļuvis dzidrāks, dienas saulainākas. Ir atbraucis tētis.

– Papucīt, kur tu tik ilgi biji pazudis? – grib zināt Elza. – Es tevi tā gaidīju!

– Biju Liepājā, – skaidro tēvs.

– Ko tu tur darīji?

– Gaidīju, kamēr komunisti aizvācas.

– Vai tagad tu paliksi pie mums?

– Jā, bērns. Tagad atkal strādāsim, kā agrāk. Ja tikai jaunie svešie kungi atļaus.

– Kādi svešie kungi!

– Vācieši.

– Vai krievi, ko sauc par komunistiem, pie mums vairs nenāks?

– Nenāks, paldies Dievam.

– Vai tagad varēsim iestādīt jaunas puķītes to izmīdīto vietā?

– Kādu izmīdīto?

– Nu, tie svešie, sliktie cilvēki, kad tie te tevi meklēja, visu sabradāja. Salauza. Aizveda mūsu skaisto zirgu. Mammīte raudāja.

– Ak tie! Tu, bērns, par tiem vairs nedomā. Tie visi ir prom. Tagad būs labāki svešie.

Pēc neilga laika tēvs atved zirga ratos trīs dīvainus vīriešus. Tādus maza auguma, melnus, netirus. Tie esot krievu gūstekņi. Jaunā vara pavēlējusi likt pie darba. Kas gan tie par strādātājiem, ja knapi turas uz kājām. Galīgi novārguši. Māte liek izkuriņāt pirti. Kad tie nomazgājušies un ietērpti tīrās drānās, no viņu netīro skrandu kabatām izbirst kviešu graudi. Tos viņi esot kādā tīrumā zaguši un ēduši, lai nenomirtu badā.

– Pasaules iekarotāji, – nosmīkņā tēvs.

Strādāt tomēr šie gūstekņi neprot. Viss, ko viņi darījuši, jāpārstrādā. Vienīgi viens vēl kaut cik cenšas. Tas esot ukraiņis.

Atnāk vācu karavīri un aizved mūsu zirgus, vietā atstājot tādus slimus, ar ievainojumiem. Darbam derēšot, lai tikai labi pakopjot un paārstējot. No tēva audzētajiem zirgiem mājās paliek vienīgi trīsgadīgais kumeļš Laucis, jo tam ērzelis kaujoties sadragājis kāju. Lec uz trim. Vetārsts lika nošaut, bet tēvam bija Lauciša žēl. Tagad katru die-

nu viņam dod maizes kancīti ar vara skaidiņām, lai kāja saaug.

Visus darbus saimniecībā nākas veikt kā senāk, pašiem vien. Lielākos – ar talku palīdzību. Gūstekņi atkopusies, bet strādāt negrib. Šo to pa istabu čibinās. Šuj plikādas kažociņus apkārtnes kaimiņiem.

Rudenī piekrautas lielas labības kaudzes. Tad notiek kulšana. Kuļmašīnai līdzī nāk visi apkārtnes kaimiņi, cits citam izpalīdzēdami kulšanas talkā. Tie parasti ir lieli svētki ar bagātīgu mielastu un balli. Pēc kulšanas vīri ar labības maisiem piekrautiem vezumiem brauc uz dzirnavām malt. Pēc tam galdā smaržo brīnišķīga rudzu maize, kviešu plāceņi, miežu karašas. Sestdienu vakari ir īpaši. Tad pēc pirts māte ceļ galdā sklandraušus, pīrāgus un medu. Mājās ienāk svētvakars. Pa svaigi izmazgātu, vēl mitru grīdu izklāj pašaus-tus kājceliņus. Balti noberztam galdam pārklāts koši balts galdauts, no pašu mājās audzētiem liniem austs un balināts. Senatnīgos svečturos aizdegtas vaska sveces, kas piepilda ar smaržu visu istabu. Bet svētdienu rītos aizjūdz zirgus kama-

nās vai vasarā – federratos un, kas vēlas, brauc uz baznīcu.

Viens ziemas vakars atnāk ar sērām. Mūža miegā aizmigusī vecāmāte. Ik vakarus visu nedēļu nāk kaimiņu sievas aizlūgt par vecāsmātes dvēselīti. Pēc tam sabrauc daudz radu un draugu padīt vecomāti uz mūža mājām. Pie kopējā mīe-lasta visi kavējas atmiņās par viņas dzīves gāju-mu. Pēc bērēm savāds klusums ienācis mājās. It kā pietrūktu kā bezgala mīla un dārļa.

Tuvojas Ziemassvētki. Mājas ļaudis pa vaka-riem rimtā mierā dara katrs savus ziemas dar-bus. Vērpj. Auž. Vīrieši labo zirglietas, gatavo darbarīkiem kātus. Bērni, sanākuši kopā, no kvie-šu salmiem taisa puzurus, kar tos pie gries-tiem, lai atvaira visus ļaunos garus. Notiek arī pasaku stāstīšana un mīklu minēšana. Beidzot no meža ir atvesta egle. Kad to ienes istabā, ga-lotne tai līdz griestiem. Un seko visatbildīgākais darbs – egles izgreznošana. Kas tik tajā netiek sa-kārts. Bārkstainas konfektes, āboli, piparkūku sir-dis un eņģelīši ar zeltainiem matiem. Pašā galot-nē – mirdzoša zvaigzne. Pašās beigās mazos luk-

turīšos tiek iestiprinātas svecītes. Nu eglīte izro-tāta.

Vakarā, kad lielie atbraukuši no baznīcas, tiek iedegtas eglītes svecītes. Skan dziesma «Klusa nakts, svēta nakts», un svinēšana sākusies. Pēc brī-ža ierodas Ziemassvētku vecītis ar dāvanu maisu. Katram nu jārāda, ko prot. Dziedāt vai noskaidīt kā-du jauku pantiņu. Un, kā par brīnumu, no dāvanu maisa katrs saņem tieši to, ko visvairāk ir vēlējies. Jautrība un prieks saviļņojis visus, gan lielos, gan mazos. Ir tik daudz jaukas sirsnības, kas piepilda sirdis ar mīlestību un izstaro maigu gaišumu visos.

Arī vecā gada vakars atnāk ar savu jaukumu. Tikai tas ir daudz skaļāks un pilns ar nebēdnī-bām. Ķekatnieki, saģērbusies visādās maskās, skrandās un ļerpatās, lai neatpazītu, iet no mājas uz māju, saceļot kājās visu kaimiņu suņus un sa-rīkojot īstu jampadraci. Un kur tad vēl laimes lie-šanas un zilēšanas, bez kā jaunais gads nemaz nav sagaidāms.

Laiks steidzas ātri. Atnācis 1944. gada jūlijs. Atkal visus pārņēmis biedējošs satraukums. Gai-sā dūc lidmašīnas. Vienā naktī pie debesīm mil-

Satura rādītājs

Priekšvārds	5
Bērnība	7
Sāpju ceļi	37
Jaunā dzīves posmā	65
Dzīve turpinās	89
Jauni laiki	101
Atkal mērnieku laiki	107
Saimnieki savās mājās	111
Vientulība	125